

Jaka Košir

Recenzija knjige Stanke Hrastelj *Gospod, nekaj imamo za vas* (Študentska založba)

Stanka Hrastelj se v knjigi *Gospod, nekaj imamo za vas*, ki jo prežemajo ostrina, neprizanesljivost in ironija, ne izogiba bolečim temam, odrinjenim na robove družbene stvarnosti. Zbirko sestavlja prek trideset pesmi. Uvodna *Vonj po papirju* izpoveduje: »Dež ima vonj po papirju, / (...) zato / danes berem in pišem, pišem / in berem in se učim živeti.« Ljudje ostajajo drug drugemu skrivnost: Poezija ne zmore v celoti izraziti niti notranjosti človeka niti resnice sveta, kajti: »besede nas ne razgalijo v celoti, tudi dejanja ne«.

Že v uvodni pesmi so zarisana duhovna obzorja pesničine poetike: omenjeni so sveti spisi in religije, pesniki in knjige. Nekatero pesmi se že z naslovom navezujejo na kulturno izročilo (npr. *Juditin pogovor s samo seboj, zvečer, v temi*). Iz zaznavanja nevidnih ran, ki jih pesnica opaža v soljudeh, rasteta »krhkost, ki se spremeni v čisto lepoto«, in preprostost. So pesmi, ki se dotikajo tabuiziranih tem, na primer zapletenih medčloveških odnosov, bolezni, samomorov, smrti. Najbolj trpke pesmi so kot boleče zgodbe o notranjih brazgotinah, s prizori, polnimi absurda (kot sta pesmi *Družinski grobovi* in *Anatomija v sobi*). Ganljiva je pesem o preprostemu človeku in njegovi žalosti z naslovom *Potem smo skupaj sedli za mizo*: »Imel je veliko žalost, / ki jo je prinesel s sabo v Slovenijo, / (...) / Zaradi te žalosti si ni nikdar umazal srca, / ampak ga je brusil kot drag kamen.« Nekatero pesmi se ubadajo z vprašanji pesnjenja in sodobne poezije. V pesmi *Poezija moje države* na primer pesnica gnete misel o poeziji, »da bi jo odnesla s sabo / v druge države«; ta misel skuša bila poetična, vzvišena in modra, a ostaja ironična in nedokončana.

Med intimnejšimi pesmimi se dve že z naslovoma navezujeta na Jacquesa Brela: z njegovim legendarnim verzom iz šansona *Ne me quitte pas, ne zapuščaj me*. Temelj pesnjenja Stanke Hrastelj je marsikdaj grenka vsakdanjost in človek (brez iluzij) v njej; »naštevanje vsakdanjosti« lahko izraža že naslov, kot je: *Tuš, dež, perilo in te stvari*; včasih je vsakdanjost s svojo banalnostjo (kot z mokrim perilom) težka, a se v njej najdejo razveseljujoči žarki umetnosti. Močna je pesem *Vrvohodstvo*, parabola o spanju in budnosti v svetu.

V več pesmih je opazen motiv smrti – ponekod je zgolj slutena med vrsticami, drugod pa je v središču pozornosti. Večplastnost pomenov, je dosežena s ironijo ali sarkazmom, s premolki in prefinjenimi odtenci sporočil, ob tem pa izpovedi ne manjka neposrednosti. Nasprotno, realizem

je stopnjevan celo do absurda in s kirurškim seciranjem stvarnosti dosega paradoksalne učinke (npr. v pesmi *Tradicija*).

V zbirki *Gospod, nekaj imamo za vas* so tudi pesmi v bolj duhovitih tonih, zanimiva je zlasti *Ikona najljubšega svetnika*, v kateri je pokojni hišnik Ante pesničina »ekskluzivna zveza z nebesi«, njen najljubši svetnik pa je sveti Sava, za prijatelje »*Esad Babačić v neki srbski noši*«. Med šaljivogrenkimi je tudi pesem v obliki pisma: *Dragi Puškin*, ki ga svojemu nesojenemu junaku piše S. kot nesojena slovenska Tatjana; a čakanje na Onjegina v zakotju province se izkaže za iluzijo. Iz pesmi *Ponos* izhaja verz, izbran za naslov zbirke: »*Gospod, nekaj imamo za vas*«. Sledi mu beseda »diagnoza«; ta kaže na zaskrbljujoče stanje človeka; opazovalka zre bolnika, svojega očeta, od daleč in se mu (le navidez ponosno) nasmiha. O zapletenosti odnosov pišeta tudi pesmi: *Zakaj ne marati mame* in *Pogled skozi okno*. Iz njiju je mogoče razbrati, da medčloveški odnosi ne odrešujejo, temveč bolijo (kar dokazuje tudi pesem: *Pretvarjam se da si mrtev*).

Pesmi Stanke Hrastelj s svojo večpomenskostjo, s pogosto groteskno motiviko in s svojevrstnim slogom pripovedovanja ne dopuščajo ravnodušnosti. Ena izmed najbolj grotesknih je pesem *Delovno mesto: pesnik (m/ž)*. Človekov srhljivi položaj v svetu ubeseduje pesem *Stil*, ki opisuje poskus samomora, katerega kontrast je umetnost, prikazana v obliki Klimtove slike na steni. Lahkotnejša je pesem *Zakaj se več ne spogledujemo*, v kateri je pojasnjen blick kot enota spogledovanja. Med družbeno angažiranimi je pesem *Zagreb glavni kolodvor krvava scena in zadrega*, ki je parodija na jalovo razreševanje meddržavnih sporov. Zaključna pesem *Sinhronost z dejanskim stanjem* pa izraža razliko med pogledom na svet iz zraka in dejanskim stanjem.

Rane, ki jih zadaja življenje, naj bi bile eden od dokazov obstoja; njim sorodna je pekoča ostrina pesmi. Tematski in stilni razpon pesmi Stanke Hrastelj je širok. Njena pesniška pripoved je tekoča, neposredna, in včasih v navideznem nasprotju s hrapavostjo vsebine. Pesmi Stanke Hrastelj so kot zgarani podplati, marsikdaj »matična plošča bolečin«. V njih je veliko vreznin, veliko prizadetosti, veliko bolečine. Zbirka *Gospod, nekaj imamo za vas* kot resnicoljubno zrcalo človeka in družbe ponuja na ogled raznovrstne diagnoze sodobnega časa, zato je ta poezija taka kot vrhovodstvo – kot dar in teža budnosti.